

Καταπολέμηση των διακρίσεων

Ειδική έκθεση 2013 (άρθρο 20, παράγρ. 3 Ν. 3304/2005)

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

Το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας και η αντιμετώπισή του

Διακριτική μεταχείριση λόγω εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση
Ρομά

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Το «κοινωνικό μοντέλο» προσέγγισης της αναπηρίας

Δικαιώματα παιδιών με αναπηρία

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Δημιουργία δικτύου συνεργασίας με την κοινωνία των πολιτών

Κατάρτιση και συνεργασία με διεθνείς φορείς

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη το έτος 2013 ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, σύμφωνα με την κατά τον Ν. 3304/2005 αρμοδιότητά του.

Φέτος, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, η έκθεση συμπεριλαμβάνει και υποθέσεις για τη διερεύνηση των οποίων δεν αξιοποιήθηκαν τα θεσμικά εργαλεία που προβλέπονται στον Ν. 3304/2005, καθώς δεν ενέπιπταν με τη στενή έννοια του νόμου (*stricto sensu*) στο πεδίο εφαρμογής του. Οι υποθέσεις αυτές εξετάστηκαν υπό το πρίσμα της γενικότερης αρμοδιότητας του Συνηγόρου για την προστασία των δικαιωμάτων, καθώς και της ειδικότερης ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 19, παράγρ. 1, Ν. 3304/2005).

Αναλυτικότερα, κατά το 2013, σύμφωνα με τα ανωτέρω κριτήρια, ο Συνήγορος διερεύνησε 175 υποθέσεις στις οποίες φερόταν να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων. Από αυτές, οι εκκρεμείς υποθέσεις προηγούμενων ετών είναι 73. Από το σύνολο των υποθέσεων αρχειοθετήθηκαν 18, επειδή κρίθηκαν εκτός αρμοδιότητας, αβάσιμες ή διακόπηκε η διερεύνησή τους λόγω μη προσκόμισης στοιχείων από τους ενδιαφερομένους. Η έκβαση των 54 υποθέσεων των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2013 ήταν κατ' αρχήν θετική σε 20 περιπτώσεις, ενώ σε 24 περιπτώσεις η διοίκηση αρνήθηκε να συμμορφωθεί και σε 10 από αυτές διαπιστώθηκε τελικώς ότι οι ενεργειές της ήταν σύννομες. Οι υπόλοιπες 103 εξακολουθούν να διερευνώνται. Επί μακρόν εκκρεμείς παραμένουν 32 περιπτώσεις που αφορούν κυρίως τη στεγαστική αποκατάσταση των Ρομά¹. Η στατιστική εμφάνιση σημαντικής αύξησης στον αριθμό των αναφορών που καταγράφονται στο

πεδίο των διακρίσεων λόγω αναπηρίας οφείλεται στην επιλογή του Συνηγόρου να συμπεριλάβει στο παρόν κεφάλαιο τις υποθέσεις παιδιών με αναπηρία, οι οποίες κατά κύριο λόγο σχετίζονται με τη μη πραγμάτωση των προβλεπόμενων ειδικών μέτρων πρόσβασης στην εκπαίδευση (ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη).²

Στατιστικά ανά πεδίο διάκρισης

	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2013	Αναφορές που υποβλήθηκαν κατά το 2013	Αναφορές προηγούμενων ετών που εξετάστηκαν το 2013	Διακρίσεις στην εργασία-απασχόληση	Διακρίσεις στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση	Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, στην παροχή υπηρεσιών, στη στέγαση
Ρομά	54	18	36	2	8	44
Εθνοτική καταγωγή / φυλετική καταγωγή (εκτός υποθέσεων Ρομά)	28	17	11	4	7	17
Αναπηρία	56	46	10	13	38	5
Ηλικία	26	13	13	24	2	
Σεξουαλικός προσανατολισμός	1	1				1
Θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις	10	7	3			10

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ Ή ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ

Τα δύο τελευταία χρόνια ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα επισημάνει την έντονη ανησυχία του για την αύξηση φαινομένων ρατσιστικής βίας, ιδίως στις περιπτώσεις που αυτή συνδυάζεται με οργανωμένη και συστηματική δράση ακραίων ομάδων σε βάρος μελών ευπαθών ή αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων (αλλοδαπών, Ρομά κ.λπ.). Ο Συνήγορος παρενέβη δημόσια, ιδίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η ρατσιστική συμπεριφορά εκφράστηκε

με ιδιαίτερη σφοδρότητα. Στις περιπτώσεις αυτές άλλωστε η δράση οργανωμένων εγκληματικών ομάδων καθιστά ακόμη περισσότερο επικίνδυνη την κρατική αδράνεια, η οποία επιτείνει τη διάχυτη αίσθηση ανασφάλειας.*

Με αφορμή το ακραίο κρούσμα ένοπλης βίας που σημειώθηκε κατά αλλοδαπών εργαζομένων στις καλλιέργειες φράουλας στη Νέα Μανωλάδα, ο Συνήγορος ζήτησε την άμεση, συντονισμένη και αποτελεσματική παρέμβαση της πολιτείας.* Πριν από τέσσερα έτη, ο Συνήγορος είχε επισημάνει παρόμοια προβλήματα στην περιοχή, υποδεικνύοντας την ανάγκη εμπλοκής των αρμόδιων αστυνομικών αρχών και των υπηρεσιών ελέγχου της ανασφάλιστης εργασίας, χωρίς προφανώς να εισακουσθεί,

1. Η εκκρεμότητα αυτή οφείλεται στον δομικό-συστημικό χαρακτήρα που εμφανίζουν οι διακρίσεις στο συγκεκριμένο πεδίο και στην επιλογή του Συνηγόρου να διατηρεί ενεργή την παρέμβασή του στις υποθέσεις αυτές σε όλα τα στάδια εξέλιξης, μέχρι την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος.

2. Η εν λόγω θεματική δεν είχε συμπεριληφθεί στις προηγούμενες ειδικές εκθέσεις για την ίση μεταχείριση καθώς δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 3304/2005. Η φεινική αύξηση του ποσοστού της άρνησης συμμόρφωσης της διοίκησης στις προτάσεις του Συνηγόρου σχετίζεται, σε μεγάλο βαθμό, με τις υποθέσεις αυτές (βλ. παρακάτω, «Δικαιώματα παιδιών με αναπηρία», στο παρόν κεφάλαιο).

όπως αποδεικνύεται εκ του αποτελέσματος. Η ολιγωρία όσον αφορά την αντιμετώπιση παρόμοιων συμπεριφορών από τις αρμόδιες κρατικές αρχές συντηρεί την εσφαλμένη εντύπωση ότι αυτές μπορούν να είναι ανεκτές, τροφοδοτώντας εντάσεις που διαρρηγνύουν την κοινωνική συνοχή και ειρήνη και υπονομεύουν την αξία και τα θεμέλια του ίδιου του κράτους δικαίου.

Δεδομένης της έντασης αλλά και της κλιμάκωσης των περιστατικών ρατσιστικών επιθέσεων, ο Συνήγορος, αξιοποιώντας τα θεσμικά εργαλεία που του παρέχονται στο πλαίσιο της γενικής αλλά και της ειδικής του αρμοδιότητας ως φορέα προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής, επέλεξε να εστιάσει σε αυτό το μείζονος σημασίας ζήτημα που αφορά τον σεβασμό της προσωπικότητας και της αξίας του ανθρώπου χωρίς διακρίσεις σε ειδική έκθεσή³ του τον Σεπτέμβριο του 2013. Στην έκθεση αυτή ο Συνήγορος συνεκτίμησε τόσο τις ατομικές αναφορές για ανάρμοστη συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων που υποβλήθηκαν σε αυτόν κατά το έτος 2012 και έτυχαν ενδελεχούς έρευνας όσο και τις καταγγελίες περιστατικών ρατσιστικής βίας που καταγράφηκαν σε διάστημα 16 μηνών (1.1.2012-30.4.2013) από την Ελληνική Αστυνομία (ΕΛΑΣ), τον Τύπο και ΜΚΟ⁴. Ο συνδυασμός αυτός απέδωσε καταγραφή συνολικά 281 διασταυρωμένων περιστατικών για το 16μηνο αυτό διάστημα, αριθμός που καταδεικνύει την απόσταση μεταξύ της επίσημης καταγραφής από τις αστυνομικές αρχές και της πραγματικότητας του «σκοτεινού αριθμού» των ρατσιστικών επιθέσεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΑΣ, υπήρξαν 84 περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο το 2012, ενώ ο Συνήγορος διασταύρωσε στοιχεία για 253 καταγγελλθέντα περιστατικά επιθέσεων με προφανή ρατσιστικά κίνητρα το ίδιο έτος. Η ανάγκη για συγκρότηση ολοκληρωμένου συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας σε όλη τη χώρα ήταν

ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έκθεσης του Συνηγόρου.

Καταγραφή και διερεύνηση ρατσιστικών κινήτρων από την ΕΛΑΣ

Στο πλαίσιο της αποστολής του, ο Συνήγορος καλείται συχνά να διερευνήσει καταγγελίες στρεφόμενες κατά αστυνομικών οργάνων. Η εμπέδωση από την ΕΛΑΣ της αναγκαιότητας να ερευνά φαινόμενα παράνομης αστυνομικής δράσης έχει ιδιαίτερη σημασία για τον Συνήγορο ως εθνικό φορέα καταπολέμησης των διακρίσεων, όταν τα καταγγελλόμενα περιστατικά φέρουν τη σφραγίδα της ρατσιστικής επίθεσης.

Η ανοχή απέναντι σε ρατσιστικές συμπεριφορές, πολλώ δε μάλλον η χρήση βίας με ρατσιστικό κίνητρο από δημόσιους λειτουργούς, απειλεί τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, αλλά και το κράτος δικαίου περισσότερο από ανάλογες συμπεριφορές εκ μέρους απλών πολιτών.

Στην ειδική έκθεσή του, ο Συνήγορος συνεκτίμησε 17 καταγγελίες για ρατσιστική συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων, τις οποίες είχε λάβει κατά το 2012. Κοινό στοιχείο των καταγγελιών είναι η ιθαγένεια του θύματος, η εθνοτική του καταγωγή ή/και τα φυλετικά του χαρακτηριστικά. Το σύνολο σχεδόν των αναφερομένων διέθεταν νομιμοποιητικά έγγραφα διαμονής στη χώρα (άδεια διαμονής, δελτίο αιτούντος άσυλο).

Στις υποθέσεις αυτές εμπλέκονταν κατά τόπους αστυνομικά τμήματα, κυρίως της Αττικής, η επιχείρηση «Ξένιος Ζευς», η Διεύθυνση Άμεσης Δράσης Αττικής, η Ομάδα ΔΙΑΣ, η Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, η Αστυνομική Διεύθυνση Λέσβου και η Διεύθυνση Αστυνόμευσης Αεροδρομίου Θεσσαλονίκης. Τα καταγγελλόμενα περιστατικά αφορούσαν ανοχή ή άρνηση της αστυνομίας να διερευνήσει καταγγελίες για επιθέσεις και ενέργειες εκφοβισμού σε βάρος αλλοδαπών από οργανωμένες ομάδες

ιδιωτών, αυθαίρετους αστυνομικούς ελέγχους, αναιτιολόγητες προσαγωγές, λεκτική και σωματική βία κατά τη διάρκεια αστυνομικών ελέγχων και κράτησης σε αστυνομικά τμήματα.

Κατά τη διερεύνηση των ανωτέρω υποθέσεων, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις αρμόδιες υπηρεσίες προκειμένου να συλλέξει στοιχεία σχετικά με τα πραγματικά περιστατικά και υπέδειξε ενδελεχή διερεύνηση με αναζήτηση ρατσιστικού κινήτρου στη συμπεριφορά των ελεγχόμενων αστυνομικών, σύμφωνα και με την υπ' αριθμ. πρωτ. 7100/4/3/24.5.2006 εγκύκλιο του τότε Αρχηγού ΕΛΑΣ. Σύμφωνα με την εγκύκλιο αυτή, οι αστυνομικές αρχές οφείλουν να ερευνούν τα ρατσιστικά κίνητρα των καταγγελλόμενων ποινικών αδικημάτων, να συλλέγουν σχετικές πληροφορίες και να καταγράφουν/αναφέρουν περιστατικά με χρήση συγκεκριμένου εντύπου. Φαίνεται όμως ότι η εγκύκλιος αυτή έχει στην πράξη περιπέσει σε αχρησία. Σε ποσοστό 35% των περιπτώσεων δεν υπήρξε περιθώριο περαιτέρω διερεύνησης, καθώς, σύμφωνα με την εμπλεκόμενη υπηρεσία, το καταγγελλόμενο περιστατικό δεν ήταν καταγεγραμμένο ή, αν και υπήρξε σχετική καταγγελία, τα στοιχεία δεν ήταν επαρκή. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρείται αδυναμία ή απροθυμία του θύματος να συνεχιστεί η διαδικασία διερεύνησης της υπόθεσής του.

Ο Συνήγορος δέχτηκε δύο καταγγελίες αλλοδαπών για βίαιη συμπεριφορά και πρόκληση σωματικής βλάβης από αστυνομικούς του Αστυνομικού Τμήματος Κυψέλης, στις οποίες το τμήμα δεν είχε καταγράψει τα συμβάντα (υποθέσεις 141351/2011, 154256/2012). Ειδικά για τη δεύτερη αναφορά, δεν είχε καν καταγραφεί προσαγωγή του αναφερομένου ούτε στο Αστυνομικό Τμήμα Κυψέλης αλλά ούτε και στο Αστυνομικό Τμήμα Αγ. Παντελεήμονα (στην αρμοδιότητα του οποίου ανήκει η περιοχή στην οποία έλαβε χώρα το περιστατικό, κατά

3. Για τη μεθοδολογία της ειδικής έκθεσης και το σύνολο των διαπιστώσεων και των προτάσεων που αυτή περιλαμβάνει βλ. «Ειδικές εκθέσεις», στο «Οι δραστηριότητες της χρονιάς» και αναλυτικά στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου.*

4. Μέσω του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, στο οποίο ο Συνήγορος μετέχει ως παρατηρητής.

τους ισχυρισμούς του αναφερομένου). Η συνέχιση της διερεύνησης των υποθέσεων είναι δυσχερής λόγω έλλειψης ανταπόκρισης εκ μέρους των θυμάτων.

Η ανοχή σε επιθέσεις από ιδιώτες είναι το πεδίο όπου κατεχοχίν παρατηρείται έλλειψη καταγραφής από την αστυνομία και εντέλει άρνηση διερεύνησης καταγγελιών.

Πρόκειται συχνά για ρατσιστικές επιθέσεις, υλικές φθορές και δημιουργία κλίματος εκφοβισμού με ελέγχους των νομιμοποιητικών εγγράφων αλλοδαπών από οργανωμένες ομάδες ιδιωτών. Η συνήθης απάντηση είναι είτε ότι δεν υπάρχει κανένα καταγεγραμμένο περιστατικό είτε ότι, μολονότι αυτό καταγγέλθηκε, η διερεύνηση δεν απέδωσε συγκεκριμένα αποτελέσματα (υποθέσεις 152213, 157506/2012). Ενδεικτική είναι η εξέλιξη υπόθεσης αλλοδαπού στον οποίο μέλη εξτρεμιστικής ομάδας προκάλεσαν βαριά σωματική βλάβη, περίπτωση που πήρε μεγάλη δημοσιότητα. Σύμφωνα με τη Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας του Αρχηγείου ΕΛΑΣ, η καταγγελία δεν διερευνήθηκε καθώς δεν κατέστη δυνατόν να εντοπιστεί το θύμα προκειμένου να δώσει κατάθεση (υπόθεση 160109/2012).

Ειδική κατηγορία αποτελούν οι καταγγελίες για ανοχή της αστυνομίας σε επιθέσεις εναντίον παράτυπα εισερχόμενων αλλοδαπών, όπως σε περίπτωση τραυματισμού αλλοδαπής στη Λέσβο (υπόθεση 159681/2012). Σύμφωνα με την απάντηση της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της ΕΛΑΣ, δεν υπάρχει καταγεγραμμένο περιστατικό τραυματισμού ούτε καν επίθεσης σε βάρος αλλοδαπών.

Τύποι πειθαρχικής διερεύνησης: Η Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση ως υποκατάστατο ελέγχου

Η αστυνομία προέβη σε πειθαρχικό έλεγχο για το 53% των υποθέσεων που τέθηκαν υπόψη του Συνήγορου. Μόνο σε μία υπόθεση από αυτές διατάχθηκε ΕΔΕ, από τη Διεύθυνση Αστυνόμευσης Αερολιμένα Θεσσαλονίκης, για καταγγελία κακομεταχείρισης ολλανδού υπηκόου με ιρακινή καταγωγή.

Ωστόσο η λήψη απόφασης ανεστάλη λόγω εκκρεμούς ποινικής διαδικασίας. Ο Συνήγορος θα ζητήσει την ολοκλήρωση της εξέτασης μόλις παρέλθει η προθεσμία αναστολής ενός έτους (υπόθεση 148259/2012).

Είναι χαρακτηριστικό ότι στις οχτώ από τις εννέα υποθέσεις για τις οποίες διενεργήθηκε πειθαρχικός έλεγχος από την αστυνομία η έρευνα περιορίστηκε σε διενέργεια Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (ΠΔΕ). Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι είτε δεν επιβεβαιώθηκε το συμβάν είτε δεν προέκυψαν πειθαρχικές ευθύνες στις εφτά από τις οχτώ διενεργηθείσες ΠΔΕ. Μόνο σε μία περίπτωση διαπιστώθηκε ότι ο αστυνομικός είναι πειθαρχικά ελεγκτέος, για προσβλητική συμπεριφορά και άρνηση εξυπηρέτησης αλλοδαπής από τη Μολδαβία, όταν αυτή προσήλθε σε αστυνομικό τμήμα για διοικητική συναλλαγή (υπόθεση 153548/2012). Στη μοναδική αυτή περίπτωση καταλογισμού δεν διαπιστώθηκε ωστόσο ρατσιστικό κίνητρο.

Σε όσες από τις παραπάνω περιπτώσεις ολοκληρώθηκε η πειθαρχική διαδικασία, ο Συνήγορος έλεγξε τα πορίσματα για να διαπιστώσει τυχόν πλημμέλειες κατά τη διενέργεια της εξέτασης ή μη επαρκή αιτιολόγηση. Κατά περίπτωση ο Συνήγορος έχει ζητήσει διευκρινίσεις ή και επανάληψη της διαδικασίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν έχει ακόμη λάβει απάντηση ή ενημέρωση για τις τυχόν ενέργειες της υπηρεσίας.

Ενδεικτικές υποθέσεις: Βιαιοπραγίες, λεκτική βία, προσαγωγές

Σε ΠΔΕ που προκάλεσε ο Συνήγορος, κατόπιν καταγγελίας για χρήση βίας κατά τη διάρκεια αστυνομικού ελέγχου αλλοδαπού, δεν προέκυψαν πειθαρχικές ευθύνες, ενώ στην αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων από τον Συνήγορο ο καταγγέλλων δεν ανταποκρίθηκε (υπόθεση 148626/2012). Για παρόμοια περίπτωση ο Συνήγορος εξετάζει το αποτέλεσμα της ΠΔΕ, η οποία διενεργήθηκε κατόπιν παρέμβασής του. Ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση, από την έρευνα της αστυνομίας δεν προέκυψαν πειθαρχικές ευθύνες (υπόθεση 150940/2012). Σε μία

καταγγελία για βίαιη συμπεριφορά κατά αλλοδαπού από αστυνομικούς της Άμεσης Δράσης δεν διαπιστώθηκαν πειθαρχικές ευθύνες από τη διενεργηθείσα ΠΔΕ (υπόθεση 149656/2012). Επίσης, έλληνας πολίτης κατήγγειλε ότι προσήλθε επειδή διαμαρτυρήθηκε για την κακομεταχείριση ομάδας αλλοδαπών από αστυνομικούς της Ομάδας ΔΙΑΣ. Ο Συνήγορος έκρινε ότι η διερεύνηση της υπόθεσης υπήρξε ανεπαρκής, ιδίως επειδή δεν ερευνήθηκε το ενδεχόμενο ρατσιστικό κίνητρο, και πρότεινε νέα έρευνα (υπόθεση 160878/2012).

Στην περίπτωση κακοποίησης νιγηριανής κρατούμενης στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, η υπόθεση αρχειοθετήθηκε από την ΕΛΑΣ, καθώς από την ΠΔΕ δεν διαπιστώθηκαν πειθαρχικές ευθύνες. Ο Συνήγορος επανήλθε εστιάζοντας στο ζήτημα κατήλωσης της κρατούμενης με χειροπέδες στα κάγκελα του κελιού της και ζητώντας νέα έρευνα (υπόθεση 151094/2012).

Αλλοδαπός δέχτηκε απρόκλητες απειλές και ύβρεις από αστυνομικούς της Ομάδας ΔΙΑΣ, ενώ περίμενε δίπλα τους σε φανάρι κεντρικού δρόμου της Αθήνας. Η ΕΛΑΣ διεξήγαγε ΠΔΕ και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το περιστατικό δεν έλαβε χώρα, ως εκ τούτου δεν καταλόγισε πειθαρχικές ευθύνες σε κανέναν. Ο Συνήγορος διερευνά το υλικό που συνοδεύει το πόρισμα (υπόθεση 152357/2012).

Παράνομη προσαγωγή και κράτησή του, χωρίς να του γνωστοποιηθεί ο λόγος σε γλώσσα που κατανοεί, καταγγέλλει γάλλος πολίτης με καταγωγή από τις Κομόρες, ο οποίος βρισκόταν στην Ελλάδα για τουριστικούς λόγους. Μετά την παρέμβαση του Συνήγορου, η Αστυνομική Διεύθυνση Κυκλάδων διενήργησε ΠΔΕ, με απαλλακτικό τελικώς αποτέλεσμα (υπόθεση 157344/2012).

Αποκατάσταση της νομιμότητας

Σε μικρό ποσοστό αυτών των υποθέσεων (12%), ο Συνήγορος θεωρεί ότι υπήρξε αποκατάσταση της νομιμότητας με τη μεσολάβησή του, είτε μέσω δέσμευσης της

υπηρεσίας να ακολουθήσει τις συστάσεις του είτε μέσω άμεσης συμμόρφωσης.

Ειδικότερα:

Σε μία περίπτωση αδικαιολόγητης προσαγωγής, πολίτης από τη Σιέρα Λεόνε ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου, καθώς αστυνομικοί της επιχείρησης «Ξένιος Ζευς» τον συνέλαβαν στην Αθήνα και τον μετέγαγαν σε κέντρο κράτησης της Κομοτηνής παρά το γεγονός ότι ήταν κάτοχος ισχυρής άδειας διαμονής (υπόθεση 156008/2012). Μετά τις ενέργειες του Συνηγόρου, ο αναφερόμενος αφέθηκε ελεύθερος, το περιστατικό ωστόσο έδωσε αφορμή για έντονο προβληματισμό ως προς τις καταχρηστικές πρακτικές της όλης επιχείρησης (βλ. «Προσωπική ελευθερία και ασφάλεια», στο «Το πρόσωπο και το κράτος»).

Αδικαιολόγητες προσαγωγές κατήγγειλε στον Συνήγορο αλλοδαπός μαθητής. Ο μαθητής υποστήριξε ότι, λόγω του χρώματός του, αστυνομικοί του τμήματος της περιοχής του τον προσήγαγαν επανειλημμένα για εξακρίβωση στοιχείων, παρόλο που έφερε μαζί του επικυρωμένο φωτοαντίγραφο του διαβατηρίου του· σε μία περίπτωση μάλιστα επιδείχθηκε το πρωτότυπο διαβατήριο από τον πατέρα του. Ο Συνήγορος ζήτησε από τον διοικητή του αστυνομικού τμήματος να δοθούν αυστηρές οδηγίες για την αποτροπή ανάλογων περιστατικών στην περιοχή (υπόθεση 166032/2013).

Επίσης στο πεδίο των αυθαίρετων αστυνομικών ελέγχων, ο Συνήγορος διερεύνησε καταγγελία για ελέγχους έξω από το «Κέντρο Ημέρας Βαβέλ» και ακολούθως είσοδο αστυνομικών στο κτίριο προς αναζήτηση αλλοδαπού. Δεδομένου ότι η πρακτική αυτή δημιούργησε κλίμα εκφοβισμού στην ιδιαίτερα ευαίσθητη ομάδα των μεταναστών με προβλήματα ψυχικής υγείας, στην οποία το κέντρο απευθύνεται, η Διεύθυνση Άμεσης Δράσης Αττικής δεσμεύτηκε για την αποφυγή παρόμοιων ενεργειών, χωρίς τουλάχιστον προηγούμενη ενημέρωση των υπευθύνων του χώρου (υπόθεση 154342/2012).

Συμπεράσματα και προτάσεις

Συμπερασματικά, εξετάζοντας το κατά πόσο η αστυνομία ανταποκρίθηκε ουσιαστικά στις αναφορές που δέχτηκε ο Συνήγορος για ανάρμοστη συμπεριφορά αστυνομικών οργάνων με ενδεχόμενο ρατσιστικό (εθνοφυλετικό κυρίως) κίνητρο, επιβεβαιώνεται η εικόνα καθυστέρησης των εσωτερικών ερευνών, που δημιουργεί αίσθηση ατιμωρησίας.

Η επιφανειακή εξέταση όλων περιστατικών τελικά καταγγέλλονται στην αστυνομία, καθώς και η διακοπή της έρευνας ήδη κατά το προκαταρκτικό της στάδιο πλήττουν την αξιοπιστία των πειθαρχικών ελέγχων, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε η όποια διερεύνηση καταλήγει να θεωρείται μάλλον προσχηματική από τα ίδια τα θύματα αλλά και από πολλούς πολίτες και οργανώσεις.

Έτσι, διαιωνίζεται η απροθυμία των θυμάτων να καταγγείλουν ρατσιστική συμπεριφορά σε βάρος τους αφού τα δεδομένα επιβεβαιώνουν την πεποίθησή τους ότι δεν πρόκειται να δικαιωθούν, φαινόμενο που ο Συνήγορος έχει επισημάνει ήδη με την ειδική έκθεσή του το 2004 για τις πλημμέλειες των πειθαρχικών ελέγχων της αστυνομίας.*

Οι προτάσεις τις οποίες διατυπώνει επί του παρόντος ο Συνήγορος συνοψίζονται ως εξής:

- Η αστυνομία να ενεργοποιεί και να διεκπεραιώνει με ταχύτητα και πληρότητα τη διαδικασία πειθαρχικής διερεύνησης καταγγελιών κατά αστυνομικών οργάνων.
- Η ΠΔΕ να αποκτήσει τον πραγματικό της χαρακτήρα, της συλλογής στοιχείων, και η έρευνα να μην παραμένει εκκρεμής επί εξαιρετικά μακρό διάστημα.
- Η εξέταση όλων των μαρτύρων, η αναγκαία αμεροληψία, η πλήρης αιτιολογία να αποτελούν απαρέγκλιτο κανόνα των εσωτερικών διαδικασιών της αστυνομίας.
- Η πειθαρχική διερεύνηση, από την Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων, των καταγγελιών για αστυνομικά όργανα εμπλεκόμενα σε ρατσιστικές επιθέσεις να μην εμφανί-

ζει καθυστερήσεις, ώστε να μη δίνεται η εντύπωση ανοχής ή και συγκάλυψης.

- Να λειτουργήσουν αποτελεσματικά, και υπό εγγυήσεις ανεξαρτησίας, τα προβλεπόμενα Γραφεία Αντιμετώπισης Περιστατικών Αυθαιρεσίας καθώς και η Επιτροπή Αξιολόγησης των σχετικών καταγγελιών, η λειτουργία των οποίων είναι κρίσιμη για την επανεξέταση υποθέσεων μετά την έκδοση σχετικών αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) (βλ. *Ετήσια έκθεση 2011*, σ. 92-93).

Ο Συνήγορος προτίθεται να έχει διαρκή συνεργασία με τις νεοϊδρυθείσες υπηρεσίες της αστυνομίας για την αντιμετώπιση περιστατικών ρατσιστικής βίας και θεωρεί ότι η συμπερίληψη των στοιχείων της ειδικής έκθεσής του στην έρευνα της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΛΑΣ τον Οκτώβριο του 2013 για περιστατικά σχετιζόμενα με οργανωμένες ομάδες ρατσιστικής βίας αποτελεί ένα πρώτο έμπρακτο βήμα συνεργασίας.

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΛΟΓΩ ΕΘΝΟΤΙΚΗΣ Ή ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο Συνήγορος παρενέβη σε σειρά υποθέσεων που αφορούσαν διακριτική μεταχείριση από εκπαιδευτικούς ή σχολικές μονάδες σε βάρος μαθητών, η οποία συνδεόταν με την εθνοτική ή φυλετική καταγωγή των παιδιών. Η αρνητική στάση έναντι των αλλοδαπών ανηλίκων διαπιστώθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις στο πεδίο της τυπικής ένταξής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ σε άλλες στο επίπεδο της καθημερινότητας στη σχολική ζωή των παιδιών αυτών. Σε συλλογικό πλαίσιο, ο Συνήγορος, σε συνέχεια σχετικών αναφορών και αυτεπάγγελτης έρευνας, ανέδειξε ήδη με πόρισμά του (βλ. «Σχολείο», στο «Οικογένεια και σχολείο») το πρόβλημα της μη προαγωγής στην επόμενη τάξη αλλοδαπών μαθητών οι οποίοι, αν και είχαν ικανοποιητική επίδοση, δεν διέθεταν όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά εγγραφής, σε πολλές περιπτώσεις εξαιτίας δυσχερειών στη διαδικασία απόκτησης ή/και επικύρωσης των σχετικών εγγράφων.

Σε επίπεδο εξάλλου χειρισμού ατομικών αναφορών, σημειώνεται ενδεικτικά η παρέμβαση του Συνηγόρου ώστε να αρθεί η κατά παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας (άρθρο 72 Ν. 3386/2005) επίμονη άρνηση διευθυντή σχολείου να ολοκληρώσει και τυπικά την εγγραφή μαθητή που φοιτούσε ήδη στο εν λόγω σχολείο, με το επιχείρημα ότι ο γονέας διέμενε παράνομα στη χώρα. Η άρνηση μάλιστα αυτή συνδεόταν με παράλληλες συμπεριφορές ουσιαστικού αποκλεισμού του παιδιού από την εκπαιδευτική διαδικασία, όπως η άρνηση να συμμετάσχει το παιδί σε σχολικές δραστηριότητες εκτός του χώρου του σχολείου, αλλά και η καλλιέργεια κλίματος φόβου για την υγεία μαθητών και εκπαιδευτικών, με την αιτιολογία ιδίως ότι το παιδί είχε εισέλθει παράνομα στη χώρα και ότι δεν ήταν πλήρως εμβολιασμένο (υποθέσεις 167153, 172170/2013).

Πέραν της ξενοφοβικής συμπεριφοράς μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, ο Συνήγορος κλήθηκε να αντιμετωπίσει, σε μεμονωμένη ωστόσο περίπτωση, έντονα απαξιοτική συμπεριφορά εκπαιδευτικού σε βάρος αλλοδαπών μαθητών και προσπάθεια καλλιέργειας κλίματος μισαλλοδοξίας (υπόθεση 160830/2012). Η γενικότερη πάντως εκτίμηση του Συνηγόρου από τη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά και από λοιπές επαφές με μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, είναι ότι ανάλογες αρνητικές στάσεις απαντούν εμφανώς ή με κεκαλυμμένο τρόπο και προξενούν ένταση στους μαθητές, αλλά και στην ευρύτερη κοινότητα, χωρίς ωστόσο να υπάρχει πάντοτε η αναγκαία θεσμική αντίδραση.

Ο Συνήγορος, σε κάθε παρέμβασή του σε σχολεία όπου εμφανίζονται σχετικά ζητήματα, προτείνει δράσεις ευαισθητοποίησης προς την κατεύθυνση της αποδοχής της διαφορετικότητας, της ενίσχυσης των δεσμών μεταξύ των μελών της κοινότητας και της εκτόνωσης των εντάσεων μέσα από θετικές δράσεις.

Στο πλαίσιο της προαναφερθείσας ειδικής έκθεσης για τη ρατσιστική βία, ο Συνήγορος πρότεινε στο Υπουργείο Παιδείας να

καταστήσει σαφές σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς ότι το σχολείο δεν κάνει αποδεκτή στους κόλπους του οποιαδήποτε μορφή ρατσιστικής ή ξενοφοβικής συμπεριφοράς από οποιονδήποτε και ότι οι θιγόμενοι μαθητές μπορούν να απευθύνονται στη διεύθυνση του σχολείου τους, στις προϊστάμενες διευθύνσεις εκπαίδευσης και σε εξειδικευμένους φορείς προστασίας δικαιωμάτων. Έχει επίσης υποστηρίξει την αναγκαιότητα κατάλληλης επιμόρφωσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών. Σημειώνεται, τέλος, ότι ο ρόλος των γονέων δεν είναι αμελητέος σχετικά με την πρόληψη και την αντιμετώπιση των περιστατικών ρατσιστικής βίας στο σχολείο. Ωστόσο διαπιστώνεται ότι δυστυχώς αυξάνονται οι περιπτώσεις γονέων που επιδιώκουν την απομάκρυνση ή τη μη εγγραφή συγκεκριμένων μαθητών στο σχολείο λόγω καταγωγής, αναπηρίας ή ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

ΡΟΜΑ

Οι ποικίλες εκδηλώσεις κοινωνικού αποκλεισμού των ελλήνων Ρομά έχουν επανειλημμένα επισημανθεί από τον Συνήγορο ως έκφανση μιας πραγματικότητας την οποία διαχρονικά η πολιτεία έχει αποδειχθεί απολύτως απρόθυμη να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά.

Δημοτολογική τακτοποίηση και κοινωνικός αποκλεισμός

Η ιδιότυπη δημοτολογική «αφάνεια» των ελλήνων Τσιγγάνων, τα κενά του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου και τα περιθώρια καταχρήσεων που αυτό καταλείπει έχουν επισημανθεί ως μείζονος σημασίας προβλήματα από τον Συνήγορο ήδη από το έτος 2009.* Επιπρόσθετα, η διαβίωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού αυτού υπό δυσμενέστερες συνθήκες υπονομεύει κάθε προσπάθεια σχεδιασμού και υλοποίησης λύσεων για την ένταξη των ελλήνων Τσιγγάνων στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό βίο της χώρας και τροφοδοτεί την περαιτέρω εξαθλίωσή τους. Υπ' αυτές τις συνθήκες είναι προφανές ότι καθίσταται ευχερέστερη η εμπλοκή ή η εκμετάλλευση

μελών της φυλετικής αυτής ομάδας από οργανωμένα παράνομα κυκλώματα και «μαύρα δίκτυα», με σημαντικό κόστος για τους ίδιους αλλά και για ολόκληρη την κοινωνία.

Η υπόθεση της ανήλικης που η αστυνομία απομάκρυνε από ζευγος Ρομά στα Φάρσαλα ανέδειξε με χαρακτηριστικό τρόπο τα υφιστάμενα κενά στην αντιμετώπιση αυτού του εξαιρετικά πολύπλοκου ζητήματος, αλλά και τις συνέπειες που έχει η μακρά καθυστέρηση ανάληψης συντονισμένων πρωτοβουλιών. Παράλληλα όμως ανέδειξε την ευχέρεια με την οποία ανατροφοδοτούνται προκαταλήψεις που επιτρέπουν την εκδήλωση ρατσιστικών και μισαλλοδοξων αντιλήψεων σε βάρος της συγκεκριμένης φυλετικής ομάδας. Είναι ενδεικτικό ότι η μεγάλη δημοσιότητα που έλαβε η συγκεκριμένη υπόθεση συνοδεύτηκε από σειρά παραβιάσεων των δικαιωμάτων της ανήλικης, αλλά και από καταγισμό αναπαραγωγής αρνητικών στερεοτύπων.

Τη στιγμή ακριβώς που η πολιτεία αδυνατεί να διασφαλίσει σε ανήλικους και ενήλικους Ρομά την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων τους στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην κατοικία, στην εργασία και στην κοινωνική συμμετοχή, συνεχίζονται, εντείνονται και τυγχάνουν ιδιαίτερης προβολής αστυνομικές επιχειρήσεις-«σκούπα» σε οικισμούς Ρομά ανά την επικράτεια.

Με τον τρόπο αυτό, η εστίαση μετατίθεται από την ανάγκη αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού στην καταστολή του εγκλήματος. Οι συγκεκριμένες αστυνομικές επιχειρήσεις καταλήγουν να συνδέουν την παραβατικότητα συνολικά με τη φυλετική ομάδα των Ρομά και όχι με μεμονωμένα μέλη της.

Ο Συνήγορος με δημόσια παρέμβασή του* για το ζήτημα της ανήλικης Ρομά ζήτησε κατ' αρχήν να αποτελέσει ζήτημα προτεραιότητας της εθνικής πολιτικής η προστασία των ανήλικων, με ιδιαίτερη επικέντρωση στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, επισημαίνοντας ειδικότερα ότι η παιδική ηλικία πρέπει να τυγχάνει σεβασμού και προστασίας και από τα ΜΜΕ. Ως προς το

ζήτημα των ιδιωτικών υιοθεσιών που υποκρύπτουν συχνά οικονομικές συναλλαγές και ευνοούν το εμπόριο βρεφών, ο Συνήγορος εισηγήθηκε την κατάργησή τους, επισημαίνοντας ωστόσο την ανάγκη λήψης μέτρων για την επίσπευση των δημόσιων και διακρατικών υιοθεσιών υπό τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Χάγης.

Για το γενικότερο ζήτημα της δημοτολογικής τακτοποίησης των Τσιγγάνων, ο Συνήγορος ζήτησε την ανάληψη μέτρων που θα εξορθολογίζουν το υφιστάμενο καθεστώς με αξιόπιστο τρόπο. Η προσπάθεια αυτή αποτελεί προϋπόθεση ενός αντιστοιχώς αξιόπιστου σχεδιασμού για το στεγαστικό τους πρόβλημα και συνδέεται με τη διασφάλιση σειράς δικαιωμάτων στην εκπαίδευση, την εργασία και την υγεία.

Βίαιη αποβολή και υποχρέωση μετεγκατάστασης

Το πολύπλοκο ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης των Ρομά και των οχλήσεων που υφίστανται οι περίοικοι, καθώς και οι διοικητικές πτυχές των προσπαθειών για μετεγκατάστασή τους υπό το πρίσμα της προστασίας των δικαιωμάτων τους, αλλά και της προστασίας του φυσικού, οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος απασχόλησαν και αυτή τη χρονιά τον Συνήγορο. Η τυπολογία των συγκεκριμένων υποθέσεων εμφανίζεται πλέον με πάγιο τρόπο. Προσφεύγοντες είναι οι ίδιοι οι Ρομά ή νόμιμοι εκπρόσωποί τους, καθώς και τρίτοι που θίγονται από τις δραστηριότητές τους σε γειτονικές εκτάσεις ή από την καταπάτηση ιδιοκτητών εκτάσεων επί των οποίων έχουν αυθαίρετα εγκατασταθεί Ρομά.

Μέσα σ' αυτό το πλέγμα συγκρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων, η σημαντικότερη παρέμβαση του Συνηγόρου το 2013 αφορούσε τον οικισμό των Ρομά στην περιοχή Νομισματοκοπείο στο Χαλάνδρι. Για την υπόθεση αυτή κατατέθηκε αναφορά (υπόθεση 157002/2012) από τους ίδιους τους Ρομά, που διαμαρτύρονταν για την έκδοση απόφασης κατεδάφισης των καταλυμάτων τους και για την επικείμενη απομάκρυνσή τους από τον

οικισμό. Στη συνέχεια κατατέθηκε αναφορά από τους ιδιοκτήτες της έκτασης την οποία οι Ρομά είχαν καταπατήσει, με αποτέλεσμα να στερούνται πολλά χρόνια την πρόσβαση στην περιουσία τους (υπόθεση 166988/2013). Τέλος, μετά την έκδοση απόφασης για τη μετεγκατάσταση του οικισμού κατατέθηκε αναφορά και από περιοίκους που διαμαρτύρονταν για τη νέα εγκατάσταση των Ρομά στην περιοχή τους.

Ο Συνήγορος στην αρχική του παρέμβαση προς την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής ζήτησε την αναστολή της κατεδάφισης, καθώς δεν είχε προηγηθεί υπόδειξη άλλου χώρου εγκατάστασης από τις αρμόδιες αρχές.

Η συμβολή του Συνηγόρου αφορούσε την παρακολούθηση της προεργασίας εκ μέρους του κρατικού μηχανισμού για την εξεύρεση κατάλληλου χώρου μετεγκατάστασης από άποψη πολεοδομικής και ιδιοκτησιακής νομιμότητας, αλλά και την τήρηση της νομιμότητας σε ό,τι αφορά την ίδια τη διαδικασία απομάκρυνσης και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των Ρομά, όπως αυτά απορρέουν από σειρά διατάξεων διεθνών συμβάσεων που δεσμεύουν τη χώρα.

Η απόφαση μετεγκατάστασης έχει προβληθεί στο ΣτΕ, γεγονός που υποχρέωσε τον Συνήγορο να διακόψει τη διερεύνηση της υπόθεσης.

Επιβολή προστίμων

Μέσα στο 2013 συνεχίστηκε η διαμεσολάβηση για τις αυθαίρετες κατασκευές που καταγράφηκαν στον οικισμό Ρομά στους Σοφάδες Καρδίτσας (υπόθεση 143770/2011). Ο Συνήγορος διαπίστωσε παρατυπία ως προς τη διαδικασία σύνταξης 255 εκθέσεων αυτοψίας αυθαιρέτων κατασκευών και υπολογισμού προστίμων, τις οποίες η Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου Καρδίτσας δεν συνέταξε επιτόπου. Επίσης, δεν υπολόγισε τα πρόστιμα ή δεν τοιχοκόλλησε τις εκθέσεις κατά τις ημέρες των αυτοψιών, σύμφωνα με το ΠΔ

267/1998, αλλά προέβη στις ενέργειες αυτές περίπου οχτώ μήνες μετά τις αυτοψίες. Αποτέλεσμα αυτών των παραλείψεων ήταν ο υπολογισμός των προστίμων να γίνει από την υπηρεσία βάσει διατάξεων του Ν. 4014/2011, που τέθηκαν σε ισχύ μεταγενέστερα των αυτοψιών, και, όσον αφορά τις περιπτώσεις των αυθαιρέτων που κατ' εκτίμηση της πολεοδομικής υπηρεσίας ανεγέρθηκαν πριν από το τέλος του 2003 και αποτελούν την πλειονότητα, οι Ρομά ιδιοκτήτες τους να επιβαρυνθούν με πολύ μεγαλύτερα πρόστιμα από τα προβλεπόμενα στο ΠΔ 267/1998. Ως προς τη μη τήρηση της διαδικασίας του ΠΔ 267/1998 κατά τη σύνταξη των εκθέσεων, η πολεοδομική υπηρεσία επικαλέστηκε την επικινδυνότητα των ελέγχων για τη συγκεκριμένη υπόθεση (που έλαβαν χώρα με τη συνδρομή ειδικής αστυνομικής δύναμης), την έκταση των ελέγχων (που αφορούσαν εκατοντάδες κατασκευές) και την ανάγκη οι έλεγχοι να ολοκληρωθούν εντός λίγων ημερών. Επίσης, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι πολλά παραπήγματα αντιμετωπίστηκαν από την πολεοδομική υπηρεσία σαν να ήταν συμβατικά κτίρια, παρά το ότι περιγράφονται στις εκθέσεις ως κατασκευές με προδήλως ευτελή υλικά (ξύλο, λαμαρίνα, νάιλον), με αποτέλεσμα να επιβληθούν γι' αυτά υψηλά χρηματικά πρόστιμα.

Για τον λόγο αυτό, ο Συνήγορος πρότεινε στο Υπουργείο Περιβάλλοντος να επιλυθεί, ενδεχομένως και με νομοθετική ρύθμιση, η προαναφερθείσα δυσανάλογη επιβάρυνση, με πρόστιμα ανάλογα των αυθαιρέτων παραπηγμάτων και παραγκών ευτελούς αξίας που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες. Το υπουργείο όμως επικαλέστηκε ότι στον Ν. 4014/2011 δεν προβλέπονται διαφοροποιήσεις προστίμων ανάλογα με τον χρόνο και τα υλικά κατασκευής αυθαιρέτων. Έκτοτε ο Συνήγορος πληροφορήθηκε από την οικεία αποκεντρωμένη διοίκηση ότι υποβλήθηκαν 185 ενστάσεις κατά των εκθέσεων αυτοψίας και ότι εκκρεμούσε η εξέτασή τους. Ο Δήμος Σοφάδων ενημέρωσε αναλυτικά για την υπόθεση και τις ενέργειες υποστήριξης των Ρομά της περιοχής, επισήμανε

όμως και προβλήματα, τη δημιουργία των οποίων απέδωσε σε παραβατική συμπεριφορά μελών της εν λόγω κοινωνικής ομάδας. Ωστόσο, εξακολούθησε να μη δίνει στοιχεία στον Συνήγορο για κανένα συγκεκριμένο μέτρο στεγαστικής μέριμνας, ειδικά για τους Ρομά που κατοικούν σε εκατοντάδες καταλύματα στον χώρο όπου προβλέπεται η επέκταση των αθλητικών εγκαταστάσεων του δήμου στο πλαίσιο εφαρμογής του νέου Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της πόλης.

Διάκριση στη διοικητική μεταχείριση

Στο παρελθόν είχαν απασχολήσει συστηματικά τον Συνήγορο περιπτώσεις άρνησης ή υπέρμετρης καθυστέρησης έκδοσης βεβαιώσεων Τέλους Ακίνητης Περιουσίας (ΤΑΠ) από τον Δήμο Λιοσίων, ιδίως όταν οι υποψήφιοι αγοραστές των προς πώληση οικοπέδων ήταν Ρομά. Το 2013 το ζήτημα αυτό επανήλθε όταν ιδιοκτήτρια ακινήτου στον Δήμο Φυλής, που σκόπευε να το πουλήσει σε αγοραστές Ρομά, αν και είχε καταβάλει όλα τα οφειλόμενα τέλη, προσέκρουσε σε άρνηση του δήμου να εκδώσει την αναγκαία βεβαίωση ΤΑΠ.

Ο Συνήγορος σε παρέμβαση του προς τον Δήμο Φυλής επισήμανε ότι η χορήγηση της βεβαίωσης αυτής αποτελεί διαπιστωτική πράξη που εκδίδεται άμεσα, εφόσον δεν οφείλεται ΤΑΠ. Παράλληλα, υποστήριξε ότι η καθυστέρηση των πέντε μηνών στη χορήγηση της βεβαίωσης εγείρει σοβαρές υπόνοιες σκόπιμης παρεκκυστικής τακτικής από την πλευρά των υπηρεσιών του δήμου, προκειμένου να αποτραπεί η πώληση ακινήτων σε Ρομά. Υπογραμμίζοντας ότι η πρακτική αυτή αφενός στερεί από τους ιδιοκτήτες, με μη νόμιμο τρόπο, το δικαίωμα ελεύθερης διάθεσης της περιουσίας τους, αφετέρου συνιστά άμεση διάκριση σε βάρος υποψήφιων αγοραστών με αποκλειστικό κριτήριο τη φυλετική τους καταγωγή, ζήτησε την άμεση χορήγηση της βεβαίωσης εντός 15ήμερης προθεσμίας. Μετά την πάροδο ενός περίπου μήνα χωρίς ανταπόκριση, ο Συνήγορος επανήλθε υπενθυμίζοντας την υποχρέωση απάντησης και υπογραμμίζοντας

τις διατάξεις του νόμου κατά των διακρίσεων που αφορούν την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, αλλά και εκείνες που αφορούν την επιβολή διοικητικών και ποινικών κυρώσεων σε περιπτώσεις που διαπιστώνεται παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών (άρθρο 16 επ. Ν. 3304/2005). Ο δήμος απάντησε ότι σε συνέχεια σχετικής απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου προτίθεται ο ίδιος να αγοράσει το ακίνητο προκειμένου να αξιοποιηθεί ως χώρος αναψυχής. Ο Συνήγορος παρακολουθεί τη διαδικασία για την υλοποίηση της δέσμευσης αυτής και την αποφυγή περαιτέρω καθυστέρησης (υπόθεση 162391/2013).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ» ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Κατά το έτος 2013 συνεχίστηκε η τάση επίκλησης της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων από εργαζομένους με αναπηρία, κυρίως ως βάση ικανοποίησης αιτημάτων για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών, όπως μετατάξεις, μεταθέσεις, μείωση ωραρίου ή αλλαγή καθηκόντων.

Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι στην Οδηγία 2000/78/ΕΚ (όπως και στον Ν. 3304/2005) δεν περιέχεται ορισμός της αναπηρίας και ότι, για την αναπλήρωση της έλλειψης αυτής, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας στο κοινοτικό δίκαιο απηχεί την υιοθέτηση σε επίπεδο ΕΕ του κοινωνικού μοντέλου προσέγγισης της αναπηρίας. Πρόκειται για εξέλιξη του ιατρικού ή προνοιακού μοντέλου, κατά το οποίο η αναπηρία γινόταν αντιληπτή αποκλειστικά ως μια μη ιάσιμη βαριά ασθένεια που δικαιολογεί την αυξημένη φροντίδα από το κράτος. Αντίθετα, το κοινωνικό μοντέλο χαρακτηρίζει την αναπηρία ως παράγοντα μειονεξίας που εμποδίζει την ισότιμη συμμετοχή στα κοινά και οφείλεται στην αλληλεπίδραση ανάμεσα σε μια σωματι-

κή, νοητική ή ψυχική πάθηση και στους εκάστοτε περιβαλλοντικούς παράγοντες ή στις κοινωνικές προκαταλήψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, η έλλειψη ειδικού ορισμού της αναπηρίας στη νομοθεσία κατά των διακρίσεων δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην υιοθέτηση ορισμών που χρησιμοποιούνται κατά την εφαρμογή της προνοιακής ή της ασφαλιστικής νομοθεσίας, όπου η στόχευση είναι διαφορετική από την απαγόρευση των διακρίσεων.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, δεν αρκεί ο αναφερόμενος να επικαλεστεί κάποια πιστοποιημένη αναπηρία ή σοβαρή νόσο ώστε να θεμελιώσει το αίτημά του για λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών. Τα περιθώρια και ο τρόπος ικανοποίησης ενός τέτοιου αιτήματος εξαρτώνται από τον τρόπο με τον οποίο η συγκεκριμένη αναπηρία επηρεάζει την παροχή συγκεκριμένης εργασίας και από το εκτιμώμενο κόστος των εναλλακτικών λύσεων που πιθανώς υπάρχουν.

Έτσι, ο Συνήγορος, εξετάζοντας αναφορά εργαζομένου σε ΝΠΔΔ που επιδίωκε μετάταξη επικαλούμενος σοβαρούς λόγους υγείας, ζήτησε από τον ίδιο να τεκμηριώσει την ανάγκη μετάταξής του. Συγκεκριμένα, του ζήτησε να αναφέρει την υπηρεσία στην οποία επιθυμεί να μεταταχθεί, τον τόπο αυτής και τον τόπο κατοικίας της οικογένειάς του, να προσδιορίσει τη συστηματική και εξειδικευμένη ιατρική παρακολούθηση που στερείται ενόσω παραμένει στον τόπο όπου εργάζεται και που προσδοκά να έχει εφόσον μεταταχθεί, καθώς και την αναγκαιότητα για φροντίδα ή υποστήριξη από το οικογενειακό και φιλικό του περιβάλλον, προσκομίζοντας ενδεχομένως βεβαίωση του ιατρού που τον παρακολουθεί ή ενός ιατρού εργασίας που να πιστοποιεί τα παραπάνω (υπόθεση 169397/2013). Αντίστοιχα, προκειμένου να εξετάσει αίτημα εφαρμογής του Ν. 3304/2005 σε εκπαιδευτικό πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με αναπηρία, ο Συνήγορος ζήτησε από τον αναφερόμενο να εξειδικεύσει το είδος της αναπηρίας του και τον τρόπο με τον οποίο αυτή τον εμποδίζει να φέρει εις πέρας το σύνολο των κα-

θικών που του ανατίθενται (υπόθεση 169008/2013).

Εκτός του πεδίου της εργασίας και της απασχόλησης, ο Συνήγορος αντιμετωπίζει ως ζήτημα διακρίσεων όλες τις περιπτώσεις έλλειψης προσβασιμότητας. Έτσι, εξέτασε αναφορά προσώπου με σοβαρό πρόβλημα ακοής για την έλλειψη υποτιτλισμού σε ελληνικές τηλεοπτικές εκπομπές, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό του από την παρακολούθησή τους. Αν και η αναφορά προφανώς αναφέρεται τόσο στους κρατικούς όσο και στους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, ο Συνήγορος περιόρισε τη διαμεσολάβησή του στην ΕΡΤ (καθώς δεν έχει αρμοδιότητα να διαμεσολαβήσει σε ιδιωτικές επιχειρήσεις), κοινοποιώντας τις θέσεις του στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Ο Συνήγορος επισήμανε ειδικότερα προς την ΕΡΤ ότι η έλλειψη προσβασιμότητας στις τηλεοπτικές εκπομπές, πέρα από τη συνταγματική διάσταση που ενδεχομένως παρουσιάζει με βάση τα άρθρα 5, παράγρ. 1, και 21, παράγρ. 6 Σ, αντίκειται και στο άρθρο 8 του ΠΔ 109/2010 (με το οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία η Οδηγία 2010/13/ΕΕ για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων), που υποχρεώνει ρητά τους τηλεοπτικούς οργανισμούς να καταστήσουν σταδιακά προσβάσιμες τις υπηρεσίες τους στα άτομα με οπτική ή ακουστική αναπηρία (υπόθεση 163731/2013).

Σε ορισμένες περιπτώσεις ο Συνήγορος διαπιστώνει πως, μολοντί το αντικείμενο υποβαλλόμενων αναφορών δεν φαίνεται, κατ' αρχήν, να άπτεται ζητήματος διακριτικής μεταχείρισης για κάποιον από τους λόγους που καλύπτονται από τις σχετικές Οδηγίες, η αντιμετώπιση του θέματος από τις εμπλεκόμενες διοικητικές αρχές υποδηλώνει έμμεσα τις επιφυλάξεις τους για το κατά πόσον υπάρχει πράγματι αναπηρία.

Πολίτης, ο οποίος φορολογείτο ως ανάπηρος με φυσιοανατομική αναπηρία άνω του 80%, είχε υποβάλει ηλεκτρονικά φορολογική δήλωση, από την οποία προέκυπτε επιστροφή φόρου ύψους περίπου 30.000 ευρώ. Προς πιστοποίηση του ποσοστού

αναπηρίας του ο ενδιαφερόμενος είχε προσκομίσει στην αρμόδια ΔΟΥ έγγραφο Πρωτοβάθμιας Υγειονομικής Επιτροπής συνοδευόμενο από άλλα αποδεικτικά έγγραφα, προκειμένου να εισπράξει την επιστροφή του προβλεπόμενου φόρου. Ωστόσο, ανέκυψε ζήτημα αμφισβήτησης της αναπηρίας του ενδιαφερομένου, παρά την ύπαρξη δημόσιων εγγράφων που τη βεβαίωναν, η οποία φαίνεται ότι συνδεόταν εμμέσως πλην σαφώς με το υψηλό εισόδημα που εμφάνιζε στη φορολογική του δήλωση (ύψους 100.000 ευρώ ετησίως). Για το ύψος του εισοδήματος ο ενδιαφερόμενος κλήθηκε να δώσει εξηγήσεις και ενημέρωσε τους αρμόδιους υπαλλήλους, αν και δεν είχε υποχρέωση προς τούτο, ότι εργαζόταν μέσω Διαδικτύου. Επισημαίνεται ότι η αρμόδια ΔΟΥ έχει κάθε δικαίωμα να αμφισβητήσει τους ισχυρισμούς των φορολογουμένων για τον τρόπο απόκτησης των εισοδημάτων τους, αυτό όμως πρέπει να διενεργείται κατ' εφαρμογή των διατάξεων που πλαισιώνουν τους σχετικούς ελέγχους, και πάντως να μην έχει αποτέλεσμα την καθυστέρηση διεκπεραίωσης της υπόθεσης. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου αποδόθηκε στον ενδιαφερόμενο το οφειλόμενο ποσό (υπόθεση 164702/2013).

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Η διαφύλαξη των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρίες επιβάλλεται από ειδικές διεθνείς συμβάσεις με αυξημένη τυπική ισχύ (Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες). Η αποφυγή διάκρισης και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των ειδικών συνθηκών του παιδιού με αναπηρία προκειμένου τα δικαιώματά του να ικανοποιούνται σε ίση βάση με τους συνομηλίκους του εξαρτώνται από θεσμικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να υφίστανται σε όλα τα ρυθμιζόμενα πεδία. Από θεσμική άποψη, η ελληνική νομοθεσία δεν είναι συμβατή στο σύνολό της με τα κατοχυρωμένα δικαιώματα του παιδιού με αναπηρία. Επιπλέον, από ουσιαστική άποψη, η πραγμάτωση των δικαιωμάτων προστασίας, παροχών και συμμετοχής του παιδιού με αναπηρία δυσχε-

ραίνεται υπό τις υφιστάμενες οικονομικές συνθήκες συρρίκνωσης του οικογενειακού εισοδήματος αλλά και των δαπανών.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα χρόνιων προβλημάτων, τα οποία ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα τονίσει, εντοπίζονται σε σχέση με την κατανομή πόρων στην εκπαίδευση. Συνέπειες αυτού είναι η καθυστέρηση έναρξης της σχολικής χρονιάς στα ειδικά σχολεία, η μόνιμα ετεροχρονισμένη πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών αντί μόνιμου εκπαιδευτικού και ειδικού εκπαιδευτικού προσωπικού, η σημαντική καθυστέρηση ή μη κατάλληλη παροχή της παράλληλης στήριξης αλλά και η μη υλοποίησή της, ιδίως στο νηπιαγωγείο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η ανεπαρκής στελέχωση τμημάτων ένταξης και ειδικών σχολείων ιδίως στην περιφέρεια, με συνέπεια να εμποδίζεται η ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση πολλών παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες/αναπηρίες.

Παράλληλα, η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου συστήματος φροντίδας με υπηρεσίες υποστήριξης του παιδιού με αναπηρία και της οικογένειας –ως βασικού πυρήνα φροντίδας παιδιών και ενηλίκων, ιδίως με νοητικές αναπηρίες– μέσα στην κοινότητα αυξάνει την πιθανότητα παραβίασης των δικαιωμάτων του παιδιού, παραμέλησης ή και ιδρυματοποίησης. Αναφερόμενη, η οποία ανέλαβε την επιμέλεια των τριών ανήλικων εγγονών της με δικαστική απόφαση, ζήτησε τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου για τη φιλοξενία της εγγονής με αναπηρία σε ίδρυμα, για λόγους οικονομικούς και κοινωνικούς. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε προς τις κοινωνικές υπηρεσίες του οικείου δήμου, ώστε να εξαντλήσουν κάθε δυνατότητα υποστήριξης του παιδιού και της οικογένειας προκειμένου το παιδί να παραμείνει εντός οικογενειακού πλαισίου με εξασφάλιση υπηρεσιών ανοιχτής φροντίδας στην κοινότητα, ειδικών θεραπειών, εναλλακτικής φροντίδας κ.λπ. Οι κοινωνικές υπηρεσίες γνωστοποίησαν στον Συνήγορο ότι προτίθενται να υποστηρίξουν τη γιαγιά από οικονομική και ψυχολογική άποψη και διαβίβασαν το θέμα στον εισαγγελέα. Τελικά η ανήλικη εντάχθηκε σε ίδρυμα, καθώς δεν κατέστη εφικτό να διασφαλιστεί η

κατάλληλη εναλλακτική της φροντίδα, που αποτελεί πρωτεύοντα στόχο και δικαίωμα του παιδιού όταν η άμεση οικογένειά του δεν είναι σε θέση να το φροντίσει⁵ (υπόθεση 163559/2013).

Σε άλλη χαρακτηριστική περίπτωση, η μη εξασφάλιση υπηρεσιών φροντίδας σε ίση βάση με τα άλλα παιδιά στην κοινότητα οδήγησε σε αποκλεισμό νηπίου, το οποίο παρουσίαζε αναπτυξιακή διαταραχή, από βρεφονηπιακό δημοτικό σταθμό. Το Διοικητικό Συμβούλιο του ΝΠΔΔ του δήμου αποφάσισε τη διακοπή της φιλοξενίας του νηπίου, με βάση τον Κανονισμό Λειτουργίας των δημοτικών βρεφονηπιακών σταθμών. Η επιχειρηματολογία ήταν ότι το παιδί αδυνατούσε να ενταχθεί στο τμήμα, ενώ η συμπεριφορά του εγκυμονούσε κινδύνους για το ίδιο και τα υπόλοιπα παιδιά. Ο Συνήγορος επισήμανε το δικαίωμα του παιδιού σε κοινωνική φροντίδα σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά, καθώς και ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση οι ιατρικές γνωματεύσεις δημόσιων φορέων υποδείκνυαν την ένταξη του παιδιού στον παιδικό σταθμό ώστε να βελτιωθούν οι κοινωνικές και γνωστικές λειτουργίες του. Τονίστηκε εξάλλου ότι η διάταξη του κανονισμού, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται η άρνηση εγγραφής παιδιών με σωματική, πνευματική ή ψυχική πάθηση ελλείψει ειδικής υποδομής ή ενόψει σοβαρών προβλημάτων συμπεριφοράς τους, συνιστά διάκριση. Ο δήμος ενέμεινε στην άρνηση εγγραφής στον βρεφονηπιακό σταθμό, ωστόσο λίγους μήνες αργότερα το νήπιο εντάχθηκε ομαλά στο νηπιαγωγείο (υπόθεση 159755/2012).

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

Κατά το 2013 ο Συνήγορος δέχθηκε σημαντικό αριθμό αναφορών που σχετίζονταν με αδικαιολόγητη ή ανεπαρκώς αιτιολογημένη θέσπιση ορίων ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Ο Συνήγορος σε κάθε περίπτωση υπενθυμίζει ότι με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005 απαγορεύτηκε οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση διάκριση

λόγω ηλικίας. Παρεκκλίσεις είναι αποδεκτές μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Μεταξύ άλλων, η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας θεωρείται δικαιολογημένη όταν προβλέπεται στον νόμο για την εξυπηρέτηση σκοπών πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης και όταν τα μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία (άρθρο 11, παράγρ. 1 Ν. 3304/2005). Δύνανται δε να περιλαμβάνει την καθιέρωση ειδικών συνθηκών τόσο για την πρόσβαση στην απασχόληση και στην επαγγελματική κατάρτιση όσο και για την απασχόληση και την εργασία για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, όπως, για παράδειγμα, τους νέους.

Ο Συνήγορος έχει επισημάνει (βλ. *Ετήσια έκθεση 2012*, σ. 105) ότι ο γενικός αποκλεισμός από την πρόσβαση υποψηφίων στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας λόγω θέσπισης ανώτατου ορίου ηλικίας υπερβαίνει τα όρια που επιτρέπονται από το άρθρο 3, παράγρ. 4 της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ, στον βαθμό που το κριτήριο της ηλικίας παραλείπεται να κριθεί σε συνάρτηση με τη φύση και τα καθήκοντα της συγκεκριμένης θέσης. Επιπλέον, η απαγόρευση διακρίσεων λόγω ηλικίας εκτείνεται και στον τομέα της πρόσβασης σε όλα τα είδη επαγγελματικού προσανατολισμού και αναπροσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης (άρθρο 4, παράγρ. 1β Ν. 3304/2005). Μάλιστα, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), η ανώτατη εκπαίδευση λογίζεται ως επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (υπόθεση C-293/83 ΔΕΚ).

Εντός του 2013 υποβλήθηκε στον Συνήγορο αναφορά με αντικείμενο την καθιέρωση ανώτατου ορίου ηλικίας (21 ετών) για την εισαγωγή υποψηφίων στη Στρατιωτική Σχολή Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ). Λαμβανομένων υπόψη των ειδικοτήτων της ΣΣΑΣ (Ιατρική, Οδοντιατρική, Κτηνιατρική, Φαρμακευτική, Ψυχολογία και Νομικές-Οικονομικές Επιστήμες), ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στο ΓΕΕΘΑ, επισήμανε ότι

δεν προκύπτει, κατ' αρχήν, άμεση σύνδεση της ηλικίας με τις ανάγκες της υπηρεσίας ώστε να δικαιολογείται επαρκώς ο γενικός αποκλεισμός των υποψηφίων που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα άνω των 21 ετών από την προστασία που παρέχουν η Οδηγία και ο Ν. 3304/2005. Παράλληλα, ζήτησε να αιτιολογηθεί η υφιστάμενη διαφοροποίηση ως προς το όριο ηλικίας μεταξύ των υποψηφίων της ΣΣΑΣ και άλλων σχολών Ανώτατων Στρατιωτικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΣΕΙ), για την εισαγωγή στις οποίες οι υποψήφιοι δεν πρέπει να ξεπερνούν το 22ο έτος της ηλικίας τους (υπόθεση 168846/2013). Αναμένεται η ανταπόκριση του ΓΕΕΘΑ.

Στον Συνήγορο υποβλήθηκαν, επίσης, αναφορές με αντικείμενο την καθιέρωση ανώτατου ορίου ηλικίας (35 ετών) σε ανακοινώσεις ΜΚΟ για τη σύναψη συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου στο πλαίσιο υλοποίησης πράξεων του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού». Ο Συνήγορος απευθύνθηκε για το θέμα αυτό στην Ειδική Υπηρεσία Πολιτισμού και Τουρισμού του Υπουργείου Πολιτισμού, που είχε οριστεί φορέας διαχείρισης του εν λόγω προγράμματος. Πληροφορήθηκε δε ότι το συγκεκριμένο πρόγραμμα απασχόλησης στον Πολιτισμό ήταν ενταγμένο στο συγκεκριμένο από το Υπουργείο Εργασίας «Σχέδιο δράσης στοχευμένων παρεμβάσεων για την ενίσχυση της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των νέων». Το εν λόγω σχέδιο επικεντρωνόταν στην καταπολέμηση της ανεργίας των νέων (ηλικίας έως 35 ετών), με στόχο την τόνωση της πρόσβασής τους στην απασχόληση και στην αγορά εργασίας. Θεωρήθηκε λοιπόν επαρκώς αιτιολογημένη η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας (υποθέσεις 162428, 163217, 163938/2013).

Τέλος, εντός του 2013 συντάχθηκαν δύο πορίσματα («Καθορισμός κατώτατου ορίου ηλικίας στην πρόσληψη μεσολαβητών και διαιτητών του ΟΜΕΔ» και «Ανώτατο όριο ηλικίας στην πρόσληψη Αξιωματικών Ειδικών Καθηκόντων στην ΕΛΑΣ χωρίς ειδική αιτιολόγηση»).

5. Άρθρα 2 και 23 ΔΣΔΠ, άρθρα 7, 19 και 23 ΔΣΔΑΑ.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Όπως και άλλοτε έχει επισημανθεί (βλ. *Ετήσια έκθεση 2006*, σ. 72 και *Ετήσια έκθεση 2012*, σ. 111), οι έμμεσες διακρίσεις μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων ή μεταξύ προσώπων με βάση τις πεποιθήσεις τους δεν υπάγονται κατ' ανάγκην στο κανονιστικό πεδίο του Ν. 3304/2005, αποτελούν όμως χαρακτηριστικά παραδείγματα ανισότητας, για την οποία συχνά ευθύνεται ο ίδιος ο νομοθέτης. Σε τέτοιες ανισότητες μπορεί να οδηγήσει είτε η πρόβλεψη ευμενών έννομων συνεπειών λόγω πεποιθήσεων είτε η προνομιακή μεταχείριση θρησκευτικών κοινοτήτων με βάση τη νομική τους μορφή.

Εξέταση αιτήσεων αναγνώρισης αντιρρησιών συνείδησης

Σύμφωνα με τα άρθρα 59, παράγρ. 1 και 2, και 62, παράγρ. 1 του Ν. 3421/2005: «Όσοι αρνούνται να εκπληρώσουν στρατιωτικές υποχρεώσεις επικαλούμενοι θρησκευτικές ή ιδεολογικές πεποιθήσεις μπορεί να αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης [...], η υπαγωγή γίνεται με απόφαση ΥΠΕΘΑ ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιτροπής που εξετάζει τη συνδρομή των προϋποθέσεων αναγνώρισης των ενδιαφερομένων ως αντιρρησιών είτε μέσα από τα δικαιολογητικά είτε αυτοπροσώπως [...] και αποτελείται από δύο καθηγητές ΑΕΙ, έναν σύμβουλο ή πάρεδρο ΝΣΚ και δύο ανώτερους αξιωματικούς». Η προσωπική συνέντευξη ως μέσο διαπίστωσης λόγων συνείδησης είναι αυτή καθ' εαυτήν αμφιλεγόμενη, στο μέτρο που υπάγει το ενδιάθετο φρόνημα σε έλεγχο ειλικρίνειας. Καθίσταται όμως ακόμη περισσότερο ανησυχητική τόσο εξαιτίας προβλημάτων στη συγκρότηση και τη λειτουργία της επιτροπής (συχνή απουσία των μη στρατιωτικών, ελλιπής αιτιολόγηση), όπως αυτά προκύπτουν από σειρά σχετικών αναφορών, όσο και εξαιτίας μιας πάγιας πρακτικής άνισης μεταχείρισης: ενώ για τους λεγόμενους «θρησκευτικούς» αντιρρησίες η επιτροπή

αρκείται στην προσκόμιση πιστοποιητικού της οικείας θρησκευτικής κοινότητας και δεν τους καλεί καν σε συνέντευξη, οι λεγόμενοι «ιδεολογικοί» αντιρρησίες συχνά καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις που άπτονται ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, όπως η ένταξη σε συγκεκριμένο πολιτικό χώρο (υποθέσεις 165151, 167596, 168243/2013).

Ανισότητα στην αντιμετώπιση πολεοδομικών αυθαιρεσιών

Στο πλαίσιο της παρέμβασής του για πολεοδομικά αυθαίρετο ναό της Ορθόδοξης Εκκλησίας ύστερα από αναφορά θρησκευτικής κοινότητας άλλου δόγματος που διατηρεί παραπλεύρως νόμιμο χώρο λατρείας (υπόθεση 10455/2008), ο Συνήγορος διαπίστωσε τη διαιώνιση άνισης μεταχείρισης ακόμη και σε πρόσφατες διατάξεις. Σύμφωνα με το άρθρο 16, παράγρ. 1 του Ν. 4178/2013, «αυθαίρετες κατασκευές ή αλλαγές χρήσης σε κτίρια ή εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται ως λατρευτικοί χώροι γνωστών θρησκειών και δογμάτων με νομική μορφή ΝΠΔΔ» μπορούν να υπαχθούν στη ρύθμιση περί αναστολής κυρώσεων και εξαίρεσης από την κατεδάφιση, ακόμα και αν βρίσκονται σε κοινόχρηστο χώρο πρασίνου του εγκεκριμένου σχεδίου πόλεως. Εκτός από τις λοιπές επιφυλάξεις του για τη διάταξη αυτή σε συνάρτηση προς τον πολεοδομικό σχεδιασμό και το περιβάλλον (βλ. «Αυθαίρετη δόμηση», στο «Περιβάλλον και ανάπτυξη»), ο Συνήγορος εξέφρασε τις επιφυλάξεις του για τη συνταγματικότητά της και ως προς την τήρηση της αρχής της ισότητας μεταξύ των θρησκειών (ΣτΕ 1016/1963), στον βαθμό που επιφυλάσσει ευμενή μεταχείριση για ορισμένες μόνον από τις γνωστές θρησκείες κατ' αποκλεισμό των υπολοίπων.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα επιση-

μάνει τον δισταγμό που εκδηλώνουν τα θύματα διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού να καταγγείλουν τη διάκριση που υφίστανται, αλλά και την άγνοια που παρατηρείται ως προς τις δυνατότητες προστασίας που τους παρέχονται.

Μοναδική περίπτωση καταγγελίας διάκρισης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού αποτελεί αναφορά ελλήνιδας πολίτη που διαμένει στο Βέλγιο και η οποία ζήτησε πιστοποιητικό αγαμίας από το προξενείο, προκειμένου να συνάψει γάμο με άτομο του ίδιου φύλου στο Βέλγιο. Σύμφωνα με την αναφορά, το προξενείο αρνήθηκε να χορηγήσει το σχετικό πιστοποιητικό με την αιτιολογία ότι αυτή η δυνατότητα δεν αναγνωρίζεται στην ελληνική έννομη τάξη. Μετά την απευθείας παρέμβαση του Συνηγόρου, το προξενείο δεν ενέμεινε στις αντιρρήσεις του σχετικά με τη νομιμότητα του λόγου χορήγησης του πιστοποιητικού, ισχυρίστηκε όμως ότι χρειάζεται άλλο τύπου πιστοποιητικό, και ειδικότερα εκείνο της οικογενειακής κατάστασης. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος επισήμανε ότι θα πρέπει με κάθε τρόπο να διασφαλιστεί ότι, όποιο και αν τελικά είναι το χορηγούμενο πιστοποιητικό, αυτό θα γίνει δεκτό από τις αρμόδιες βελγικές αρχές. Επιπλέον, επικαλέστηκε την πρόσφατη απόφαση του ΕΔΔΑ⁶, σύμφωνα με την οποία ο αποκλεισμός των ομόφυλων ζευγαριών από το πεδίο εφαρμογής του Ν. 3719/2008 και τη δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης συνιστά παραβίαση του άρθρου 8 («Προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής») σε συνδυασμό με το άρθρο 14 («Απαγόρευση διακρίσεων») της ΕΣΔΑ. Η υπόθεση εκκρεμεί (υπόθεση 173153/2013).

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Μέσα στο 2013, και με ορίζοντα υλοποίησης τα τέλη Μαρτίου 2014, ο Συνήγορος

6. «Βαλλιαντός κ.ά. κατά Ελλάδα» (αριθμ. προσφυγών 29381/2009 και 32684/2009).

υλοποιεί σειρά δράσεων που εντάσσονται στο ετήσιο πρόγραμμα Progress της ΕΕ, το οποίο χρηματοδοτεί ενέργειες επικοινωνίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Συγκεκριμένα, οι ενέργειες του προγράμματος περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: α) εκδηλώσεις ενημέρωσης και συναντήσεις με τοπικές αρχές στις πόλεις Πάτρα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη και Βόλο, β) αποστολή κλιμακίων για αυτοψίες και παρεμβάσεις για θέματα Ρομά στις περιοχές της Καλαμάτας, της Θεσσαλονίκης, της Καρδίτσας και της Λευκάδας, γ) διενέργεια συνεδρίου για την ενσωμάτωση των Ρομά με τη συμμετοχή και ευρωπαϊκών φορέων, δ) έκδοση οδηγού ετερότητας για την παροχή χρήσιμης γνώσης στους δημοσίους υπαλλήλους, ε) έκδοση φυλλαδίου για τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου σε θέματα διακρίσεων (βλ. «Εκδόσεις», στο «Οι δραστηριότητες της χρονιάς») και, τέλος, στ) την αναβάθμιση της διαδικτυακής παρουσίας του Συνηγόρου σε όλο το φάσμα των διακρίσεων.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΔΙΚΤΥΟΥ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Τον Οκτώβριο του 2013 ο Συνήγορος απηύθυνε ανοιχτή πρόσκληση μέσω της ιστοσελίδας του και του Τύπου σε οργανώσεις που ασχολούνται με θέματα διακρίσεων προκειμένου να συμμετάσχουν σε δίκτυο συνεργασίας.⁷

Ο Συνήγορος έχοντας υπόψη: α) τις σοβαρές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες ιδιαίτερα ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όσον αφορά την πρόσβασή τους στις υπηρεσίες διαμεσολάβησης του Συνηγόρου για την προάσπιση των δικαιωμάτων τους, αλλά και β) το έλλειμμα πληροφόρησης και ειδικής τεχνογνωσίας πολλών φορέων της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο αυτό όσον αφορά σχετικές νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις, καθώς και ως προς το σχετικό έργο και τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου, επιδιώκει να αναπτύξει ένα δίκτυο αμοιβαίας ενημέρωσης-πληροφόρησης με οργανώσεις, φορείς και ενώσεις της κοινωνίας των πολιτών που

δραστηριοποιούνται σε οποιαδήποτε περιοχή εντός της ελληνικής επικράτειας υπέρ της προστασίας των δικαιωμάτων και της κοινωνικής στήριξης, καθώς και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Στόχος του δικτύου είναι η βελτίωση της επαφής του Συνηγόρου με όσους βιώνουν διάκριση, η αμοιβαία πληροφόρηση για τις σχετικές εξελίξεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και η παροχή διαθέσιμης εξειδικευμένης ενημέρωσης ως προς την κατάλληλη πρόσβαση των εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων στις αρμόδιες αρχές. Η πρώτη συνάντηση εργασίας του δικτύου πραγματοποιήθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2013 με τη συμμετοχή σημαντικού αριθμού εκπροσώπων από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.*

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΦΟΡΕΙΣ

Κατά το 2013, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων. Παράλληλα, συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται εντός και εκτός Ελλάδας σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Εκπρόσωποι του Συνηγόρου συμμετείχαν, ως εκπαιδευτές, σε πολυάριθμα επιμορφωτικά σεμινάρια. Ενδεικτικά, αξίζει να σημειωθεί η σταθερή συνεργασία του Συνηγόρου με τη Σχολή Μετεκπαίδευσης της ΕΛΑΣ, καθώς και την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, όπου παρέχει εκπαίδευση σε θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης.

Στο επίπεδο συνεργασίας και ανταλλαγής τεχνογνωσίας αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής συμμετοχές σε συνέδρια, ημερίδες και εκδηλώσεις ευρωπαϊκών θεσμών, φορέων και δικτύων:

- Η Συνήγορος του Πολίτη Καλλιόπη Σπανού συμμετείχε σε διεθνές συνέδριο που διοργάνωσε το Συμβούλιο της Ευρώπης (Committee on Equality and Non-Discrimination of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe – PACE) σε συνεργασία με την Πολωνική Κάτω Βουλή, με θέμα την ελευθερία της έκφρασης των ΛΟΑΤ ατόμων, στη Βαρσοβία (19 Μαρτίου). Παρουσίασε εισήγηση με θέμα «Tackling Homophobic Speech and Violence».
- Η Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε στο συνέδριο της European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης, με θέμα «Challenges Faced in the Current Institutional and Budgetary Environment», όπου συμμετείχε με την εισήγηση «Equality Bodies: Accessibility and Relations with NGOs», στο Στρασβούργο (30-31 Μαΐου).
- Ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης και ειδικός επιστήμονας εκπροσώπησαν την ανεξάρτητη αρχή στο διευρωπαϊκό Φόρουμ Διαλόγου για τις Διακρίσεις που υλοποιήθηκε από το Τουρκικό Κοινοβούλιο στο Νεβσεχίρ (Νύσσα) (9-12 Σεπτεμβρίου). Η εκδήλωση χρηματοδοτήθηκε από την ΕΕ στο πλαίσιο του προγράμματος «Κοινοβουλευτικές ανταλλαγές και διάλογοι».
- Ειδικός επιστήμονας συμμετείχε σε συνάντηση εργασίας του European Roma Information Office (ERIO) με θέμα «Protecting Roma against Discrimination: The Role of Equality Bodies» για τις στρατηγικές ενσωμάτωσης των Ρομά με βάση τις ευρωπαϊκές Οδηγίες κατά των φυλετικών διακρίσεων, στις Βρυξέλλες (27 Σεπτεμβρίου).
- Ειδικός επιστήμονας συμμετείχε στο συνέδριο για τα θεμελιώδη δικαιώματα με θέμα «Combating Hate Crime in the EU» που διοργάνωσε το Fundamental Rights Agency (FRA) στο Βίλνιους (12-13 Νοεμβρίου).

Ο Συνήγορος πραγματοποίησε, επίσης, συναντήσεις εργασίας με εκπροσώπους διεθνών και ευρωπαϊκών φορέων και οργανισμών. Ενδεικτικά:

7. Η δράση αυτή συγχρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους και την ΕΕ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013».

- Στο πλαίσιο της Κοινής Επίσκεψης Εργασίας στην Ελλάδα των τριών Προσωπικών Εκπροσώπων Προεδρεύοντος ΟΑΣΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της ανεξάρτητης αρχής συνάντηση στις 19 Σεπτεμβρίου. Στη συνάντηση συμμετείχαν ο Βοηθός Συνήγορος Βασίλης Καρύδης και μέλος του επιστημονικού προσωπικού.
- Εκπρόσωποι του PACE επισκέφθηκαν τον Συνήγορο με στόχο τη συλλογή στοιχείων για την «Αντιμετώπιση των εκδηλώσεων νεοναζισμού και ξενοφοβίας» (25 Νοεμβρίου). Την ανεξάρτητη αρχή εκπροσώπησαν οι Βοηθοί Συνήγοροι Βασίλης Καρύδης και Γιώργος Μόσχος.
- Στη συνάντηση της ομάδας εργασίας «Policy Formation» στις Βρυξέλλες (10-11 Σεπτεμβρίου).
- Στην ετήσια γενική συνέλευση του Equinet στις Βρυξέλλες (28 Νοεμβρίου).

Ο Συνήγορος παραμένει ενεργό μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου Equinet (European Network of Equality Bodies), ενός δικτύου οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Η ανεξάρτητη αρχή συμμετέχει σε όλες τις ομάδες εργασίας του δικτύου και εκπροσωπείται συστηματικά στις συναντήσεις που πραγματοποιούνται ετησίως για την οργάνωση των εργασιών των ομάδων, αλλά και για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με θέματα διακρίσεων στο πλαίσιο των εκάστοτε επιλεγμένων δράσεων του δικτύου.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του Equinet ειδικοί επιστήμονες του Συνηγόρου συμμετείχαν:

- Σε εκπαιδευτικά νομικά σεμινάρια στις Βρυξέλλες (17-19 Μαρτίου και 29 Νοεμβρίου).
- Σε επίσκεψη της ομάδας εργασίας «Communication Strategies and Practices» στα γραφεία του Συνηγόρου στην Αθήνα (27 Μαρτίου) και στην τακτική συνάντηση εργασίας στις Βρυξέλλες (29-30 Οκτωβρίου).
- Στη συνάντηση της ομάδας εργασίας «Strategic Development» με θέμα «Working with and Supporting Duty Bearers», στο Μάντσεστερ (29-30 Απριλίου) και στο Ζάγκρεμπ (23-25 Οκτωβρίου).

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στον ιστότοπο του Συνηγόρου www.synigoros.gr.

Οι αστερίσκοι [*] μέσα στο κείμενο παραπέμπουν σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2013) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.
